

Malmö högskola
Lärarytbildningen
Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete
10 poäng

Skolval och integration

School Choice Related to Integration

Anna Franzén Johnson
Cecilia Juhlin

Lärarexamen 60 poäng
Höstterminen 2005

Examinator: Ingrid Sandén

Handledare: Laid Bouakaz

Malmö Högskola
Läraryrskyrningen
Skolutveckling och ledarskap
Läraryrskyrningen 60 poäng
Höstterminen 2005

Anna Franzén Johnson & Cecilia Juhlin (2005) Skolval och integration (School Choice Related to Integration) Skolutveckling och ledarskap, Läraryrskyrningen, Malmö Högskola

Syfte

Uppsatsens syfte är att jämförande och beskrivande undersöka hur föräldrar upplever att skolvalet påverkat deras barns situation ur ett integrationsperspektiv.

Metod

Materialet för undersökningen har samlats in genom kvalitativa samtalsintervjuer, dessa har jämförts dels med varandra och dels med tidigare forskning. Vi har varit i kontakt med två olika föräldragrupper, en i Spanien och en i Sverige.

Resultat

Skolvalet kan ses som ett aktivt deltagande i samhället genom det aktiva val som det innebär att välja. Båda respondentgrupperna är överens om att det är viktigt att integreras och att det största ansvaret ligger hos invandrarna. Anledningarna till att man väljer en skola som speglar den egna kulturen är ofta desamma. Man vill utgå ifrån den egna kulturen för att barnen ska få en trygg och stabil upplevelse av sin egen identitet utifrån vilken de kan möta samhället i det nya landet. De närliggande kommunala skolorna har också ofta en viss betydelse för valet eftersom man upplever misstro gentemot dem, både vad gäller disciplin, arbetsro och den höga andelen invandrare.

Nyckelord

Föräldrar, identitet, integration, muslimsk friskola, skolval, svenska skolan i Spanien

Anna Franzén Johnson Cecilia Juhlin

Handledare: Laid Bouakaz
Examinator: Ingrid Sandén

Förord

Vi vill rikta ett varmt och hjärtligt tack till alla som vi varit i kontakt med i uppsatsarbetet. På båda skolor har vi blivit väldigt väl bemötta och fått stor hjälp av såväl föräldrar som ställt upp på intervjuer som skolpersonal. Även vår handledare på lärarhögskolan har varit till stor hjälp med goda råd och värdefulla kommentarer. Tack vare alla intressanta möten har undersökningen givit oss många personliga upplevelser, värdefulla minnen och mycket mer än vad som ryms inom dessa pärmar.

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	7
1.1	BAKGRUND	7
2	SYFTE	9
3	LITTERATUR	11
3.1	TEORETISKA PERSPEKTIV	11
3.1.1	Integration och segregation	11
3.1.2	Friskolor	13
3.2	TIDIGARE FORSKNING	14
3.2.1	Friskolor och integration	14
3.2.2	Valfrihet	15
3.2.3	Skolvalet.....	17
3.2.4	Friskolors roll i integrationsprocessen	17
3.2.5	Argument för friskolor	19
3.2.6	Liberalt synsätt.....	20
3.2.7	Röster mot de muslimska friskolorna och andra friskolor	20
3.2.8	Konflikt mellan barnens och föräldrarnas rättigheter	21
3.3	SAMMANFATTNING.....	22
4	METOD	25
4.1	VAL AV METOD.....	25
4.1.1	Intervju	25
4.1.2	Databearbetning.....	26
4.1.3	Etik.....	27
4.1.4	Urval.....	27
4.1.5	Reliabilitet och validitet	27
4.2	SKOLORNA	28
4.2.1	Den muslimska friskolan.....	29
5	RESULTAT	31
5.1	FÖRÄLDRAR TILL ELEVER PÅ SVENSKA SKOLAN I SPANIEN	31
5.1.1	Intresse och möjligheter att integreras	31
5.1.2	Viktiga delar i den egna kulturen.....	32
5.1.3	Återvändandet till hemlandet	32
5.2	SKOLA	33
5.2.1	Valet av skola.	33
5.2.2	Varför har ni valt bort den spanska skolan?.....	34
5.2.3	Skolvalets betydelse för barnens framtid	34
5.2.4	Viktigast i barnens skolgång	35
5.2.5	Föräldrarnas delaktighet.....	35
5.2.6	Svenska skolans roll för integration.....	35
5.3	FÖRÄLDRAR TILL ELEVER PÅ DEN MUSLIMSKA FRISKOLAN	36
5.3.1	Intresse och möjligheter att integreras	36
5.3.2	Viktiga delar i den egna kulturen.....	37
5.3.3	Känner sig era barn svenska?	37
5.4	SKOLA	38
5.4.1	Valet av skola	38
5.4.2	Skolvalets betydelse för barnens framtid	38
5.4.3	Viktigast i barnens skolgång	39
5.4.4	Föräldrarnas delaktighet.....	39
5.4.5	Friskolans roll för integration.....	40

6 ANALYS OCH DISKUSSION	41
6.1 INTEGRATION OCH SPRÅK.....	41
6.1.1 Synen på integration	42
6.1.2 Boendesituation	42
6.2 VALET AV SKOLA	44
6.2.1 Avgörande faktorer	44
6.2.2 Att välja till eller välja bort en skola.....	44
6.2.3 Föräldraengagemang	46
7 AVSLUTANDE DISKUSSION	47
8 LITTERATUR	51
Internet	51

1 INLEDNING

Föreliggande arbete behandlar föräldrarnas intentioner i valet av skola till sina barn ur ett integrationsperspektiv. Möjligheten att välja skola kan tyckas ha en segregande effekt då ett flertal studier (se "Litteratur/tidigare forskning/valfrihet") pekar på att vissa grupper nyttjar den medan andra låter bli, vilket får till följd att det skapas skolor för homogena elevgrupper med liknande bakgrund. Just de muslimska friskolornas vara eller ickevara återkommer i den offentliga debatten med jämna mellanrum. Medan antagonisterna menar att de huvudsakligen attraherar en homogen och segregerad elevskara som i skolan skyddas från det svenska samhället så hävdar förespråkarna att de genom att förstärka och förankra barnen i sin identitet skapar den trygghet som är förutsättningen för att ta sig ut och fram i samhället. Men muslimska friskolor är inte ensamma i sitt slag som etniska och kulturella profilskolor. I Sverige finns till exempel franska skolan och estniska skolan, en judisk skola samt ett antal kristna friskolor. Ändå verkar debatten om de muslimska skolorna mer agiterad. Kan det bero på ett slags islamofobi eller eurocentrism? Att man i norra Europa har lättare att acceptera språkliga och religiösa skolor som speglar en kultur eller ett språk som vi tror oss känna igen? Dessa frågor har snarare motiverat arbetet med uppsatsen än låtit sig besvaras av den.

1.1 BAKGRUND

Profilskolor som speglar den egna kulturen är dock inte ett fenomen som enbart låter sig härledas till invandrare i Sverige. Emigrerade svenskar placerar sina barn på svenska skolor runt om i världen utan att ifrågasättas eller kritiseras lika hårt och mycket i det offentliga rummet. Att underhålla banden till den egna kulturen verkar för många vara väldigt viktigt, även då, eller framförallt när, man är långt ifrån hemlandet. Men har detta någon betydelse för familjens/barnens integration? Även om det inte diskuteras lika flitigt borde det finnas likheter mellan dessa båda grupper. Den kritik som ofta riktats mot de muslimska friskolorna i vilken de beskylls för att isolera och skydda barnen från det land i vilket man lever skulle kanske lika väl kunna riktas mot de svenska skolorna i utlandet. Detsamma torde gälla för de förtjänster som tillskrivs de muslimska skolorna.

Av vilka anledningar väljer man då som förälder att placera sitt barn i en skola vars

etniska och kulturella profil skiljer sig från de kommunala skolor som finns i landet? Och hur ser man själv på detta med integration? Vi har i vårt examensarbete undersökt vilka motiv utländska föräldrar har att placera sina barn i en skola som speglar deras kultur och som just genom att denna, föräldrarnas kultur, är så framträdande skiljer sig från landets allmänna skolor. För undersökningen har vi varit i kontakt med två föräldragrupper; den ena är muslimer boende i södra Sverige som har sina barn på en muslimsk friskola och den andra är svenskar boende på en turistort i Spanien vars barn går på Svenska skolan.

Det finns förvisso stora skillnader mellan de båda föräldragrupperna. De muslimska familjerna i södra Sverige lever först och främst i ett land till vilket de en gång flytt. De har alla lärt sig det svenska språket. Man har kanske lämnat sitt hemland oviss om man någonsin kan återvända. Man har valt en friskola med religiös profil. Den religion som man själv praktiserar och det språk som är ens modersmål är profilämne i skolan. Den kulturella skillnaden mot värdlandet kan tänkas stor; man är praktiserande religiös i ett sekulariserat samhälle; i ett land där den religion man utövar möts med fördomar och okunskap. Man tillhör en grupp som är utsatt för främlingsfientlighet.

Den svenska föräldragruppen i Spanien har vi antagit flyttat av fri vilja och med goda ekonomiska förutsättningar. Kulturen är visserligen något annorlunda i värdlandet jämfört med hemlandet men det handlar fortfarande om ett europeiskt land som förvisso kanske är mindre sekulariserat men vars religion inte är så främmande. Med undantag för två personer har föräldrarna begränsade eller väldigt små kunskaper i spanska språket. Vi har i vår undersökning utgått ifrån att det handlar om två grupper som står något utanför samhället. Jämförelsen borde kunna bli intressant utifrån många perspektiv. Det handlar om två olika etniska och kulturella identiteter som båda hamnat i grupperingar utanför samhället (två samhällen som dessutom skiljer sig åt) och verkar ha svårt att ta sig in. Det är dessa olikheter som vi tyckt var intressanta att jämföra och vi har utgått ifrån att detta att befinna sig i främmande land, långt från sin kultur, framkallar, om inte samma så liknande, behov att underhålla och i viss mån förstärka sin egen kulturella identitet hos sina barn. Vår tanke har varit att man som förälder vill ge sina barn en stark förankring i sina rötter när tillvaron förändras. På så sätt vill man forma trygga individer som känner att de har något att komma med, och utgå ifrån, i mötet med den nya kulturen.

2 SYFTE

Uppsatsens syfte är att undersöka vad som avgör valet av skola hos en grupp av muslimska föräldrar i Sverige som har sina barn på en muslimsk friskola och en grupp svenska föräldrar på en turistort i Spanien som har sina barn på en svensk skola.

Vilken relation finns det mellan skolvalet och barnens integrationen i det nya samhället?

3 LITTERATUR

Detta kapitel inleds med ”Teoretiska perspektiv” där begreppen integration och segregation definieras. Under ”Tidigare forskning” tittar vi på hur valfrihet i allmänhet och muslimska friskolor i synnerhet påverkar invandrabarns integration. Då vi inte funnit någon litteratur som behandlar ett integrationsperspektiv på svenska skolor i utlandet kommer vi i uppsatsens senare kapitel att tillämpa samma litteratur på de båda undersökta grupperna.

3.1 TEORETISKA PERSPEKTIV

Under rubriken *teoretiska perspektiv* skriver vi om begreppen integration och segregation. Vi har också valt att skriva kort om friskolor och vilka krav som ställs på dem.

3.1.1 Integration och segregation

I Nihad Bunars rapport *Komplement eller konkurrent Fristående skolor i ett integrationsperspektiv* (Rapport integration 2003 bilaga) använder sig författaren av begreppen social integration och systemintegration. Dessa har även vi funnit användbara för vår undersökning. Men låt oss först klarlägga hur vi tolkar ordet integration. Nihad Bunar ger en förklaring som vi funnit lämplig att utgå ifrån:

Integration betyder i sin enklaste lingvistiska form att föra olika delar samman till en helhet. Definitionen förutsätter således att det för det första finns olika delar, för det andra att det finns en helhet som de kan föras ihop till och för det tredje att det finns resurser att göra detta. När delarna är sammanförda till en helhet, när integrationen är genomförd, kommer *alla eller de flesta av de i processen ingående elementen att vara oförändrade*. Delarna, relationer mellan dem, helheten och inte minst den nya helhetens relationer till andra delar som också skall integreras kommer att vara förändrade till följd av integrationsprocessen. (Bunar 2003, sidan 9) [vår kursiv]

Integrationsprocessen är således ömsesidig. Integration innebär att båda sidor kan mötas och samtidigt behålla sin särart, acceptera varandra samt fungera och verka tillsammans.

Assimilation, bildat på det latinska *assimilare* vilket betyder göra lika, är något helt annat. Det innebär ett asymmetriskt möte parterna emellan; att en grupp skall anpassa sig efter en annan och alltså bli mer lik denna.

Social integration syftar på de umgänges- och kommunikationsmönster som olika grupper och individer har samt hur dessa förhåller sig till varandra och deltar i olika samhällsliga aktiviteter. Det behandlar alltså hur människor från olika grupperingar eller hela grupper kan mötas på individ- och gruppnivå. Systemintegration däremot behandlar institutionernas förhållande till varandra, det vill säga vilka relationer och kommunikationer som finns mellan dessa. Det kan gälla bostadsmarknad, arbetsmarknad eller utbildningssystem. Är de samstämmiga? Finns det en gemensam strävan eller något slags samorganisation hos dessa eller drar de åt olika håll? Om ja, då har vi en god systemintegration och om nej, då har vi en sämre (Bunar 2003).

Motsatsen till integration är segregation. Detta är ett frekvent använt begrepp i Ann-Christin Kjellmans avhandling *"Hurra för valfriheten" men vad ska vi välja?* (2001). Kjellman definierar bland annat segregation utifrån SAOL: "avskilja eller särhålla raser eller folkgrupper". Enligt Kjellman är det främst inom sociologin och samhällsvetenskapen som detta fenomen studerats som ett socialt problem. Hon skriver vidare med hänvisning till Sven E Olsson Hjorts *Segregationen ett svenskt dilemma* att den sociala segregationen, i detta fall bostadssegregationen, är en följd av ekonomiska faktorer och stadsplaner som gynnar en sådan. På grund av detta kommer människor med liknande sociala förutsättningar att bosätta sig i samma bostadsområde. Vidare hävdar hon att termen segregation ofta används med negativa förtecken då den i de flesta fall kännetecknas av att de dominerande samhällsgrupperna skapat dessa boendemönster till nackdel för samhällets mindre hävdelsekraftiga grupper (Kjellman 2001).

I studien *Valfriheten och dess effekter inom skolområdet* (Skolverket 2003) definieras segregation utifrån begreppen homogenitet och heterogenitet. Segregation innebär en överrepresentation, homogenisering, av en viss etnicitet, utbildningsnivå hos föräldrar och elevprestationer.

I skolverkets utredning *Barn mellan arv och framtid Konfessionella, etniska och språkligt inriktade skolor i ett segregationsperspektiv* (1997) granskas "segregerande

effekter”. Denna utredning har tillkommit på regeringens initiativ för att ”identifiera och analysera eventuella segregande effekter” (s.4). Här står att läsa att integrationsprocessen ofta är knuten till migrationsrörelser, då en grupp som immigrerat till ny kultur blir delaktig i sitt nya samhälle. Segregation definieras även här som motsatsen. Utredarna menar liksom Kjellman (2001) att ordet segregation i allmänhet är negativt laddat medan integration har en positivare laddning. Utredningens författare hävdar att det är ett mångkulturellt samhälle som är målsättningen i regeringens integrationssträvan. Detta skulle, menar man, kunna stå i motsättning till en total integration som författarna definierar som assimilation. Vi (uppsatsförfattarna) vill reservera oss mot denna tolkning av integrationsbegreppet som vi, som förklarats ovan, snarare ser som en samverkan där människor av olika bakgrund kan leva och samverka i ett samhälle som berikas och där människor berikas av varandras olikheter. Vi sätter inte likhetstecken mellan total integration och assimilation då vi snarare ser total integration som ett mycket väl fungerande mångkulturellt samhälle enligt ovan nämnda kriterier för integration.

Dock pekar man i *Barn mellan arv och framtid Konfessionella, etniska och språkligt inriktade skolor i ett segregationsperspektiv* (1997) på det problem som uppkommer i denna strävan. När det gäller religiösa och språkliga friskolor ställs till exempel ibland föräldrarnas vilja och rätt att placera sina barn i skolor som förvaltar och traderar deras kultur mot landets krav på skolans utbildningsform och värdegrundsarbete. Utredningen har också visat att just muslimska friskolor är ett kontroversiellt ämne hos såväl kommunala beslutsfattare som skolrepresentanter. Författarna har funnit att det inte bara finns ett allmänt ogillande mot dessa friskolor utan även en spridd uppfattning att de är farliga för de barn som går vid dem. Företrädarna för skolorna menar däremot att dessa stärker barnen i sin egen kultur och därigenom gör mötet med värdlandets kultur enklare. Förespråkarna menar också att de ger barnen betydligt bättre förutsättningar än de kommunala skolorna. Vi kommer att beröra detta mer under rubriken ”tidigare forskning”.

3.1.2 Friskolor

Statens skolverk prövar ärenden om, godkänner och kontrollerar fristående skolor som motsvarar grundskola och särskola. Kraven för godkännande är att skolorna lever upp

till de krav som verket ställer på respektive skolform (grund- sär- eller specialskola) samt att bland annat:

1. De lever upp till det värdegrundsarbete som skall bedrivas inom svensk skola.
2. Skolan är öppen för alla barn i den mån barnet inte medför ”betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter” (*Läraryboken* 2003 s. 104)

3.2 TIDIGARE FORSKNING

Här kommer vi att presentera tidigare forskning som framförallt berör valfrihet och muslimska friskolor i Sverige. Forskningen visar bland annat argument för eller emot dessa friskolor i förhållande till integration.

3.2.1 Friskolor och integration

I *Barn och ungdomars uppväxtvillkor* (Rapport Integration 2003) beskrivs hur skolan oavsiktligt och genom en social ordning bidrar till att institutionalisera ett segregerat samhälle genom en förhärskande föreställning om invandrabarn som avvikande. I undersökningen refereras till *Mångfald, motsägelser och marginaliseringar – en studie om hur invandrarskap formas i skolan* av Ann Runfors (2003). I denna avhandling hävdar författaren att lärare ofta upplever att barn med invandrabakgrund är mer avlägsna skolans strävan efter jämlikhet och individualism då deras föräldrar sägs motsätta sig en sådan utveckling. Runfors (enligt *Barn och ungdomars uppväxtvillkor* 2003) observerade förhållandet till invandrarelever som en trestegsprocess:

”frikoppla, forma och infoga invandrarelever”, dvs. att förmå dem [invandrabarnen] att lämna en gemenskap, de delar av deras kulturella och språkliga bakgrund som uppfattas som belastande och bristfälliga inför ett liv i Sverige, och att ingå i en annan, den ”svenska”, som förväntas ge dem bättre förutsättningar att lyckas i skolan och i framtiden. (s. 190 *Barn och ungdomars uppväxtvillkor* 2003)

Runfors (enligt *Barn och ungdomars uppväxtvillkor* 2003) menar att denna cementerade syn på normalitet och avvikelser i vilken barn till invandrare upplevs som avvikande och ”bristfälliga” förhindrar integration. Författaren till *Barn och ungdomars uppväxtvillkor* (2003) menar att invandrabarnen i skolan hamnar i ett slags ”mångfaldens dilemma”; mellan de visioner och riktlinjer för kulturell- och etnisk mångfald som tillgångar i

samhället och den praktik som påvisats där enligt ovanstående. *Barn och ungdomars uppväxtvillkor* (2003) tar också upp att elever som undervisas utifrån sin sociokulturella bakgrund och på både modersmål och andraspråket når större framgångar i skolarbetet. Dessa, skolans tillkortakommanden, speglar en större övergripande strukturell praktik som inte bara gäller skolan utan även till exempel arbetsmarknaden och media, etcetera. Av denna anledning menar utredarna i *Barn och ungdomars uppväxtvillkor* (2003) dels att sambandet mellan det institutionella planet och det strukturella behöver undersökas mer och dels att det måste till en förändring även på det övergripande strukturella planet.

3.2.2 Valfrihet

I undersökningen *Valfrihet och dess effekter inom skolområdet* (2003) behandlas några pro- och kontraargument som rör valfrihet. Bland de förstnämnda kan nämnas att valfriheten uppmuntrar elevernas föräldrar till större engagemang samtidigt som skola och kommuner blir mer lyhörda för föräldrar och barn. Dock kan detta bero på att de föräldrar som gjort ett medvetet val är mer benägna att tro att skolvalet är av betydelse. Valfrihet kan också sägas bidra till mångfald i form av pedagogiska metoder och utbildningar. I gengäld kan man dock anta att ökad valfrihet riskerar att leda till ökad etnisk och social segregation. Förespråkarna för friskolor menar dock att valfriheten bidrar till ökad integration i segregerade bostadsområden.

Undersökningen visar att det främst är högutbildade personer i tätbefolkade-/stadsregioner som väljer friskolor åt sina barn. Man väljer dessutom oftare *till* än *bort* en skola. I undersökningen uppger de flesta föräldrar att de är nöjda med den skola de valt till deras barn samt att den infriat deras förväntningar. Det framkommer dock tre skäl till att föräldrar ibland väljer *bort* en skola; först och främst kan den bortvalda skolan ha dåligt rykte, undervisningen anses vara undermålig och stämningen på skola uppfattas som orolig. Avgörande i skolvalet är enligt undersökningen den inre miljön; goda undervisningssituationer, bra lärare, väl fungerande arbete med elever som har inlärningssvårigheter, bra lokaler och utrustning.

I debatten har det bland annat lyfts fram, vilket också framkommer av undersökningen, att valfrihet gynnar skolutvecklingen ur såväl ett pedagogiskt som ett effektivitetsperspektiv. Författarna menar att institutionella förändringar kan bidra till större deltagande och engagemang hos föräldrarna och att det inte är ett självklart faktum

att just valfriheten skapat denna utveckling utan att det även skulle kunna vara så att skolpersonal helt enkelt blivit bättre på att ta vara på föräldrars och elevers önskemål och aktivitet. Man drar också slutsatsen att det finns stora skillnader mellan olika grupper och regioner i fråga om synen på valfrihet.

Dilemmat är att en majoritet av föräldrar med vissa socioekonomiska kännetecken inte tror att valfrihet gynnar deras möjligheter till inflytande medan andra med andra socioekonomiska kännetecken tror att valfrihet faktiskt gynnar deras möjligheter till inflytande. En ny form av utanförskap kan i värsta fall accentueras i och med ökade inslag av valfrihet. (*Valfrihet och dess effekter inom skolområdet* 2003) Flera studier visar att valfrihetsreformer i skolans område stärker segregation än vice versa (*Valfrihet och dess effekter inom skolområdet* (2003)). Det står i lpo 94 (kap 1 Skolans värdegrund och uppdrag: En likvärdig utbildning) att alla elever skall ges lika möjligheter. ”En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov” (*Lärarytelsen*, 2003). Samhället måste således, genom skolan, kompensera de elever som riskerar att inte få detta på grund av faktorer som kön, klass och etnicitet. Något som inte innebär att eleverna ges samma resurser utan att resurserna bör anpassas efter den enskilda elevens behov (*Valfrihet och dess effekter inom skolområdet* 2003). *Valfrihet och dess effekter inom skolområdet* (2003) undersöker om valfriheten gynnar likvärdighet men menar att utbildningens lika värde ändå är svårt att relatera till studien. Författarna menar att det är för tidigt att dra några slutsatser huruvida valfrihet påverkar eleverna att studera vidare vid högskola eller universitet samt deras framtida arbetsmarknad och yrkesliv. Författarna drar dock slutsatsen att utbildningens betydelse som urvalsinstrument kommer att bli större i framtiden.

Ju större betydelse utbildningsfaktorn får som inträdesbiljett till arbetsmarknaden och kanske som ett viktigt inslag när dagens ungdomar försöker hitta sina identiteter, desto viktigare blir det för den enskilde att var och ens utbildning värderas, inte nedvärderas.

I studien dras således slutsatsen att medelklassen och eliten troligen gynnas samtidigt som elevprestationerna totalt sett kan förbättras av ökad valfrihet. Det avgörande hindret, menar man dock, ligger i tolkningen av likvärdighet. Den svenska utbildningspolitiken har traditionellt haft en strävan till god utbildning för alla och i denna skulle så kallade parallella skolsystem störa jämlikhetsperspektivet i den mån det handlar om lika möjligheter.

3.2.3 Skolvalet

Enligt regeringen skall skolan utgöra en trygg och aktiv mötesplats för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Ingen skall behöva avstå från skolan för att de känner sig otrygga. Ringö och Tunström som har skrivit artikeln ”Segregation – en väg till integration” (2003) menar dock att det är precis denna otrygghet och rädsla som gör att många barn och föräldrar med invandrabakgrund ser friskolan som ett alternativ till den kommunala skolan. För föräldrarnas del kan detta valet innebära att de kan tala sitt eget språk och bli förstådda av personal som finns på skolan. Föräldrarna får på detta sätt insyn i elevernas skolgång. (Ringö och Tunström 2003) Ofta ligger det flera olika faktorer bakom valet att sätta sina barn i en muslimsk friskola i skolverkets rapport *Barn mellan arv och framtid* (1997) anges följande skäl till varför muslimska föräldrar inte ville att deras barn skulle gå i den kommunala skolan:

- Det fanns dåliga möjligheter till att följa regler rörande mat, klädsel, böner, nakenhet och fasta.
- Negativ islamsyn.
- Svårigheter att göra sig förstådd – förnedrande utanförskap.
- Bristande disciplin.
- Många kommunala skolor har så stora invandrargrupper.
- Rädsla för alkohol och narkotika. (Barn mellan arv och framtid 1997)

Detta kan liknas vid Nihad Bunars konstatering om att det aktiva valet handlar om att välja bort en skola snarare än att välja en viss skola. (Bunar 2003)

Elisabet Gerle som forskar vid den Teologiska institutionen i Lund finner det svårt att avgöra om skälen som föräldrarna har när de väljer en muslimsk friskola är integration eller om de egentligen har andra skäl för sitt val.

Ett argument som författaren ofta stöter på är rädslan för flickornas situation i den svenska skolan. Hon ser precis som i *Barn mellan arv och framtid* (1997) en önskan om att fostra barnen till större respekt för både lärares och föräldrars auktoritet. (Gerle 1997)

3.2.4 Friskolors roll i integrationsprocessen

Gerle utgår i sin rapport *Muslimska friskolor i Sverige* (1997) från frågan: ”kommer muslimska friskolor att förstärka redan existerande segregering mellan muslimer och

andra i Sverige eller kan man tänka sig motsatsen?” Hon finner argument som talar både för och emot friskolornas roll som en del i integrationsprocessen. Hennes slutsats är att Muslimska friskolor kan vara bra för integrationen på kort sikt. De kan ses som ett positivt experiment. På lång sikt anser hon däremot att det är tveksamt till om de kommer att underlätta integrering. Hon tror snarare att det kan finnas en risk för att de kommer att användas för att bevara ett statiskt kulturbegrepp. I artikeln lyfter hon fram några av de värdekonflikter som syns i debatten kring de muslimska friskolorna.

Det finns muslimer vars primära syfte är att driva muslimska friskolor utifrån religiösa och kulturella värden. (Gerle 1997) Ett annat vanligt skäl som tidigare nämnts är önskan om att fostra barnen till större respekt för både lärares och föräldrars auktoritet. Författaren ser här ett problem och det är att om de muslimska friskolorna uppfyller föräldrarnas förväntningar om en mera auktoritetsinriktad skola där risken finns att flickor och pojkar behandlas utifrån olika rollförväntningar kan det diskuteras om detta underlättar integrationen i Sverige. Enligt (a.a.) är det möjligt att tolka det som att skolan får ett sätt att återupprätta eller behålla den patriarkala föräldramakten. Detta på bekostnad av de uppgifter den svenska skolan skall uppmuntra, nämligen det kritiska, självständiga tänkandet. Men Gerle (1997) är noga med att påpeka att kulturer inte bör betraktas som statiska mönster utan som dynamiska processer. Där utgår man inte bara från gruppens välbefinnande utan även från individens behov.

Gerle (1997) ställer sig frågan om det är så att diskussionen om muslimska friskolor är så het just för att det handlar om muslimska friskolor. Hon jämför med Franska, tyska och estniska skolan i Stockholm där ingen av dem har lett till ökad segregering. I (a.a.) påpekas att argumentationen för de muslimska friskolorna innehåller fler delar än de religiösa och kulturella. Ett av de vanliga argumenten är att den kommunala skolan har misslyckats med sitt mål att verka för integrering. (Gerle 1997)

Att språkfriskolor skänker barnen en kulturell trygghet och fungerar som en länk till familjens kultur, historia och religion kanske inte behöver ifrågasättas. Men behöver det innebära att integrationen motverkas? I artikeln ”Segregation – en väg till integration” diskuteras regeringens integrationspolitik (proposition 1997/98:16, enligt Ringö och Tunström 2003). Enligt den handlar integration om att det skall finnas möjlighet att ingå i en större helhet, utan att för den sakens skull behöva förneka sin kulturella och etniska identitet. I propositionen betonas modersmålets betydelse för att kunna skapa en identitet

samtidigt som det underlättar integrationen att kunna tala och skriva svenska. Språket blir en förbindelselänk och ett kommunikationsmedel. (Ringö och Tunström 2003).

Ringö och Tunström (2003) anser dock att det som för någon kan betyda en väg till integration för någon annan lika gärna kan innebära ett sätt att skydda sig från det svenska samhället. Det beror mycket på föräldrarnas och skolans inställning. Anser lärare och föräldrar att skolans uppgift är att skydda barnen från all påverkan av det svenska samhället, eller om skolan lägger allt för stor vikt vid bevarandet av det förflutna finns det enligt författarna en överhängande risk att man förblir isolerad från det övriga samhället. Av betydelse är också vilken avsikt föräldrarna har med att sätta sina barn på en språkfriskola. Har föräldrarna för avsikt att stanna i Sverige så kan det vara ett bra sätt att inte glömma hemlandet och dess kultur. Är detta avsikten kan språkfriskolorna enligt författarna ha en positiv funktion i integrationsprocessen. Är det däremot så att föräldrarna har som mål att återvända till hemlandet menar Ringö och Tunström (2003) att skolan blir ett medel för att hindra barnen från att bli "för svenska". (s 28). Författarna skriver att det är svårt att säga om språkfriskolorna har en viktig funktion eller inte i integrationsprocessen. Det handlar enligt dem mycket om föräldrarnas avsikter och vad vi egentligen menar när vi talar om integration. Innebär integration att vi skall leva i samexistens med flera olika kulturella och etniska grupper som kan manifesteras sin olikhet, eller innebär det att kulturella olikheter suddas ut och allt blir till en enhetlig mångkulturell identitet? Ringö och Tunström (2003) tycker att språkfriskolor kan överensstämma med de politiska målen om det är det förra alternativet som står för betydelsen av integration.

3.2.5 Argument för friskolor

Som exempel på företrädare för muslimska friskolor som ställer sig positiva nämner Gerle (1997) en rektor vid en muslimsk friskola i Malmö. Han anser att alltför många muslimska barn misslyckas i den kommunala svenska skolan och att elevernas kunskapsinläring har stora brister. Han tycker inte att friskolor är det bästa alternativet utan har en önskan om att alla barn kunde gå i samma skola. Men så är inte fallet och han nämner även identitet och trygghet som en bas för kunskapsinläringen. (Gerle 1997)

Målet för den muslimska friskolan är enligt rektorn att barnen skall bli goda svenska medborgare. Ett medel för att nå dit är att lägga stor vikt på elevernas svenskinläring.

Viktiga komponenter för de som förespråkar muslimska friskolor är alltså identitet, trygghet och bra språkkunskaper. Har invandrabarn dessa tre komponenter anser förespråkarna att de har ett bättre utgångsläge än om de hade gått i en kommunal svensk skola där de får både en svagare identitet och sämre språkkunskaper. (Gerle 1997)

3.2.6 Liberalt synsätt

De som har en liberal utgångspunkt hävdar enligt Gerle (1997) att friskolorna blir en garant för att den vanliga skolan håller en kvalitet. Och att det ligger ett ”storsvenskt” fördömande mot det som är annorlunda bakom motståndet mot friskolor. Folk litat helt enkelt inte på att Föräldrar, och då kanske särskilt arabiska föräldrar har omdöme nog att välja sina barns skola. Det liberala synsätt som Gerle (1997) tar upp anser och utgår ifrån att den svenska skolan har misslyckats. Mot bakgrund av denna kritik skulle man enligt författaren kunna se en mening med muslimska friskolor i integrationsprocessen. Hon frågar sig dock om muslimska friskolor är tänkt som en kortsiktig lösning på en kris eller om de betraktas som ett långsiktigt alternativ. Om det är tänkt som ett långsiktigt alternativ menar författaren att ”värdekonflikter mellan det privata och gemensamma och det särskilda och det homogena då kan bli betydligt svårare att balansera”. (Gerle 1997)

3.2.7 Röster mot de muslimska friskolorna och andra friskolor

Det finns de som anser att muslimska skolor kan vara ett medel i att förhindra integration. Som exempel på det tar författaren upp den sydafrikanske-brittiske sociologen John Rex (1996, enligt Gerle 1997). Han pekar på att det finns en risk med att vissa eliter utnyttjar etnicitet för att få kontroll över massorna så att de utför eliternas projekt. Gerle (1997) skriver att man skulle kunna tänka sig att de muslimska friskolorna ingår i ett sådant mönster där etniska ledare vill behålla kontrollen över sina landsmän. (Gerle 1997)

På en punkt är Ringö och Tunström (2003) säkra på att språkfriskolorna går emot de integrationspolitiska målen. Där betonas nämligen vikten av att kunna använda det svenska språket i tvärkulturella miljöer. De skriver att tvärkulturella möten omöjligt kan uppstå i språkligt eller etniskt avgränsade skolor. De påstår att eleverna inte möter det annorlunda som andra kulturer, språk och religioner innebär. Det innebär enligt

författarna att det annorlunda blir till något konstigt som skolan skall skydda dem från. (Ringö och Tunström 2003)

3.2.8 Konflikt mellan barnens och föräldrarnas rättigheter

Gerle (1997) konstaterar att rektorn på friskolan i Malmö anser att de muslimska friskolorna kan ha ett jämlikhetsperspektiv där skolornas roll är att stärka invandrabarnens position så att de har ett utgångsläge som mer liknar andra grupper. Hon håller med om att det är möjligt att se på friskolorna som ett steg mot större jämlikhet frihet och autonomi i förhållande till andra grupper i samhället. Däremot ifrågasätter hon huruvida friheten inom den egna gruppen ökar och menar att det är en annan fråga som mer kan handla om föräldrar och barns rättigheter. Man kan enligt (a.a.) skönja ett slags konflikt mellan FN:s konvention om barnens rättighet Artikel 14, som handlar om tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet och Den Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Sedan januari 1995 gäller den som lag i Sverige och Gerle (1997) tar upp den delen som bland annat ange föräldrarnas rätt att se till att deras barn får en undervisning och uppfostran som stämmer överens med föräldrarnas filosofiska och religiösa övertygelse.

De styrande i Sverige är medvetna om detta och det är därför i sin ordning att en skola får ha konfessionell inriktning men det får inte innebära att den egna konfessionens undervisning får ersätta den undervisning i religion som det offentliga skolväsendet bedriver. Andra religioner skall behandlas sakligt och med respekt, målet är att elever med olika kulturella bakgrunder skall förstå och respektera varandra. (Propositionen 1995/96:200, enligt Gerle 1997) Avslutningsvis Skriver (a.a.) att skolans roll i denna internationaliserade värld bör vara att sprida information och kunskap om olika religioner och livshållningar på ett konfessionslöst sätt. Skolans roll skall också vara att göra det möjligt för barn och ungdomar med olika bakgrund att få träffas och lära känna varandra. Hon ställer sig därför tveksam till religiösa friskolors självklara rätt i det allmänna skolsystemet. Hon är dock medveten om den kommunala skolans misslyckande i många fall när det handlar om att ge muslimska invandrabarn en likvärdig utbildning. Därför hoppas hon att de muslimska friskolorna kan lyckas där den kommunala skolan inte har lyckats och att det kan ses som ett kortsiktigt experiment som kan bidra till att underlätta integrering.

3.3 SAMMANFATTNING

Integration innebär att olika grupper kan mötas och fungera tillsammans utifrån sina egenarter vilket således inte är detsamma som assimilation. Integration förutsätter ett visst mått av anpassning från alla parter. (Bunar 2003)

Invandrare missgynnas ofta i de kommunala skolorna på grund av ett cementerat normsystem där det inhemska ofta ses som norm och invandrareleverna (ofta på ett omedvetet plan) ses som mer avlägsna normen än de infödda. (*Barn och ungdomars uppväxtvillkor* 2003)

Vad skolvalet beträffar är det vanligare att välja *till* en viss skola än att välja *bort* en. (*Valfrihet och dess effekter inom skolområdet* 2003) Detta gäller dock inte invandrarfamiljer som oftare väljer en ickekommunal skola till följd av missnöje med den kommunala. (Bunar 2003) Faktorer som den närliggande kommunala skolans dåliga rykte i fråga om undermålig undervisning och dålig stämning har i dessa fall ofta stor betydelse för skolvalet. (*Valfrihet och dess effekter inom skolområdet* 2003) Ingen skall behöva avstå från skolan för att de känner sig otrygga. Ringö och Tunström (2003) menar dock att det är precis denna otrygghet och rädsla som gör att många barn och föräldrar med invandrarbakgrund ser friskolan som ett alternativ till den kommunala skolan.

Gerle (1997) menar att Muslimska friskolor kan vara bra för integrationen som ett positivt experiment på kort sikt. Hon är däremot tveksam till om de kommer att underlätta integrering på lång sikt, då hon befarar att de skulle kunna användas för att bevara ett statiskt kulturbegrepp. Hon frågar sig vidare om diskussionen om muslimska friskolor är så het just för att det handlar om muslimska friskolor. Hon hävdar att andra kulturella skolor i Sverige inte påvisats leda till ökad segregation.

Språkliga och kulturella friskolor skänker barnen en kulturell trygghet vilken fungerar som en länk till familjens kultur, historia och religion. Viktiga komponenter, menar de muslimska friskolors förespråkare, är: identitet, trygghet och goda språkkunskaper. Förespråkarna anser att dessa tre element ger ett bättre utgångsläge än om invandrarbarnen hade gått i en kommunal, invandrantät skola där de riskerat att få en svagare identitet och sämre språkkunskaper. (Gerle 1997)

Ringö och Tunström (2003) är däremot säkra på att språkfriskolorna går emot de integrationspolitiska målen på en punkt. Där betonas nämligen vikten av att kunna använda det svenska språket i tvärkulturella miljöer. De menar att tvärkulturella möten

inte uppstår i språkligt eller etniskt avgränsade skolor i vilka de påstår att eleverna inte möter det annorlunda som andra kulturer, språk och religioner innebär.

4 METOD

4.1 VAL AV METOD

Eftersom uppsatsens syfte varit att beskriva enskilda personers upplevelser av, snarare än att få ett totalperspektiv så har den kvalitativa intervjun varit den mest adekvata.

Ett alternativ hade kunnat vara att fråga ett betydligt större antal föräldrar med hjälp av standardiserade intervjuer eller enkäter, så kallad kvantitativ metod. Detta hade dock riskerat att bli styrt och tanken med vårt val är just att informatorerna också getts tid att associera och komplettera. De utförligare svaren är svåra att få in per enkät som inte heller ger plats åt väl utvecklade, oförberedda eller oväntade svar. (Magne Holme & Krohn Solvang *Forskningsmetodik Om kvalitativa och kvantitativa metoder* 1997)

Vi anser att arbetet riskerat att bli mer platt om vi använt oss av enkäter.

4.1.1 Intervju

För insamling av data har vi använt oss av djupintervjuer som tagit mellan 30 mellan 60 minuter. I Sverige har dessa intervjuer gjorts dels på den muslimska skolan och dels i respondenternas hem. Anledningen till att vi förlagt intervjuerna till hemmiljön är dels att miljön skulle tillåta en mer avslappnad atmosfär och dels att det rent praktiskt underlättade för att träffa båda föräldrarna. I Spanien förlades alla intervjuer till svenska skolan av praktiska skäl eftersom respondenterna bodde inom ett ganska stort område som det var svårt att ta sig runt i utan bil vilket vi inte hade tillgång till.

Undersökningen baserar sig huvudsakligen på respondentintervjuer, vilket innebär att den intervjuade personligen utgör en del i det studerade. (Magne Holme & Krohn Solvang 1997) I detta fall innebär det att respondenternas barn antingen går i den muslimska friskolan eller i den svenska skolan i Spanien. I Sverige har vi haft fyra respondenter och i Spanien fem. I Sverige har vi även haft en informant som står utanför den undersökta företeelsen men som har mycket att säga om densamma. Den aktuella informanten är väl förtrogen med både skola och föräldrar via sitt arbete. Informanten är av samma ursprung och bor i samma område som tre av respondenterna, har ungefärligen jämnåriga barn på en annan friskola i staden som dock varken har etnisk

eller religiös profil.

De intervjuer vi gjort har snarare varit av samtalskaraktär än strukturerade intervjuer med fasta frågor. De har till viss del varit flexibla och givit informatören möjlighet att utveckla och associera fritt. Detta har givit oss möjlighet att ändra, utveckla eller lägga till frågor efterhand som de dykt upp - en möjlighet som vi utnyttjat försiktigt. Styrkan i denna metod är att den aktuella frågeställningen ges en fördjupad förståelse just utifrån ett fenomenologiskt perspektiv. Svagheten ligger i att en sådan struktur kan försvåra en jämförelse. (Magne Holme & Krohn Solvang 1997) De intervjufrågor som bifogas är dock de som vi utgått ifrån och merparten återkommer, ibland varianter av dem, i alla intervjuer.

En annan risk med samtalsintervjun är att undersökningspersonerna snabbt skaffar sig en bild av intervjuaren och i sina svar försöker tillmötesgå de förväntningar som denna tror att undersökaren har. (Magne Holme & Krohn Solvang 1997) För att undgå detta har vi försökt att ge informatörerna mycket tid i sina svar, inväntat förklaringar och utvecklingar i tystnad samt ställt följdfrågor, men framför allt tagit rollen som lyssnare.

4.1.2 Databearbetning

Intervjuerna har spelats in med diktafon. Varje intervju har däremot inletts med frågan om informatörerna godkänner inspelningen vilket alla gjort. De har inte transkriberats i sin helhet utan bearbetats direkt från ljudbanden. De citat som speglat relevanta teman för undersökningen har dock transkriberats. För att underlätta läsningen i resultatkapitlet och tydliggöra olika teman från intervjuerna redovisas inte svaren fråga för fråga, utan under kategoriserande underrubriker. Vi har valt att sammanfoga analysen med diskussionen genom att vi här inte bara beaktar och jämför resultaten utan även återkopplar till den litteratur som redogjorts för i kapitel ”3 Litteratur”. Anledningen till detta är att vi funnit ett sådant upplägg mer läsarvänligt och varierande än då dessa båda förekommer som två separata kapitel. Uppsatsen avrundas med en avslutande diskussion som sammanfattar dess viktigaste slutsatser.

4.1.3 Etik

Forskningsmetodikens grunder Att planera, genomföra och rapportera en undersökning (Patel & Davidson 1994) tar upp vikten att klargöra för informatören hur dennes bidrag kommer att behandlas. Patel & Davidson skriver om anonyma respektive konfidentiella enkäter där anonym innebär att "det varken finns namn, nummer eller annan möjlighet till identifiering på den [enkäten]" medan konfidentiell betyder att "vi vet om vem vi har fått svar från men att det bara är vi som har tillgång till de uppgifterna." (1994) SAOL (1986) definierar ordet "anonym": "som ej uppgivit sitt namn, okänd till namnet" och "konfidentiell" som "förtroende, förtrolig, hemlig". Magne Holme & Krohn Solvang (1997) tar upp vikten att skydda informatörernas integritet genom tystnadsplikt och anonymitet. Vid intervjuernas början har vi försäkrat de intervjuade att varken de eller den skola deras barn går i ska nämnas vid namn i undersökningen. I resultat- och analysdelen refererar vi till informatörerna med bokstavsbenämningar (familj A, person C, etcetera).

4.1.4 Urval

Urvalet grundar sig på frivilliga föräldrar. Vi kontaktade rektorn på Svenska Skolan som hjälpte oss att komma i kontakt med föräldrar. På den muslimska friskolan hjälpte oss en lärare att förmedla kontakten med föräldrarna. Vårt urval grundar sig således på de frivilliga som vi fått kontakt med genom dessa företrädare. Eftersom båda dessa är anställda vid respektive skola skulle man kunna förebrå uppsatsen att urvalet inte gjorts av författarna själva. Ett sådant urval vill vi dock reservera oss för eftersom det handlar om ett fåtal föräldrar och det skulle dels vara svårare att få folk att ställa upp då de ej känner oss men känner de personer som förmedlat kontakten. Dessutom skulle ett sådant urval inte garantera variation eftersom det handlar om så få intervjuer.

4.1.5 Reliabilitet och validitet

Då vi gjort kvalitativa djupintervjuer med ett mindre antal informatörer inom ett område (jämförelsen) som vi inte funnit andra undersökningar på tycker vi oss inte funnit några mätredskap, utöver den litteratur vi använt, för att undersöka uppsatsens reliabilitet. Trots att vårt urval är litet kan vi dock anta en annan forskare med frågor liknande våra eftersom våra informatörers svar går i samma riktning. Däremot tycker vi att uppsatsens

validitet ligger på en övre skala då uppsatsens innehåll följer syftet.

4.2 SKOLORNA

I detta avsnitt kommer vi att beskriva de två skolor som de intervjuade föräldrarna har valt att placera sina barn på. Dessa är en svensk skola i Spanien och en muslimsk friskola i södra Sverige.

4.2.1 Svenska skolan i Spanien

Enligt skolverkets skrift *Svensk utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar* är syftet med utlandsutbildningen att kunna "[...] rekrytera svenskar med barn i skolåldern för arbetsuppgifter i andra länder. För att de ska kunna ha kontakt med och möjlighet att återvända till Sverige efter tjänstgöringen är det viktigt att det i dessa länder finns tillgång till en undervisning som motsvarar den svenska skolans." (sidan 5). Svenskundervisningen syftar vidare till "att stärka elevernas uppfattning om sin identitet och att vidmakthålla och vidareutveckla sådana kunskaper som underlättar för eleverna att komma tillbaka till Sverige. Eleverna ska utöver aktiv språkträning få kunskaper om sin kulturella bakgrund[...]" (sidan 14). Den svenska staten ger stadsbidrag till skolorna för behöriga elever, det vill säga, lite förenklat, de elever vars föräldrar kommit ner för en begränsad tid, för att arbeta på svenska företag eller studera. Skolorna har rätt att ta ut en skäligen elevavgift om stadsbidragen inte täcker kostnaderna. Utlandsskolorna följer svenska läroplaner, timplaner och kursplaner men skollagen är underordnad det lands lag som skolan är belägen i. Skolans huvudman är ofta en skolförening bestående av föräldrar och andra boende i trakterna.

Inför vårt arbete träffade vi rektorn på en svensk skola med 25-30 elever på en turistort. Den drivs som ett föräldrakooperativ med en styrelse som huvudman i vilken föräldrar, en representant från skolverket och andra intresserade ingår. Från förskolan till sexan går eleverna i åldersblandade klasser. Det är dock möjligt att läsa även högstadiet och gymnasiet på skolan vilket då innebär att man läser på distans med lärarledd handledning en gång i veckan. Eftersom många bosätter sig för en begränsad period, sällan längre än ett år, arbetar man kortsiktigt på skolan och har som mål att möta varje elev där han/hon befinner sig. Undervisningen handlar därför mycket om färdighetsträning – dessutom jobbar man mycket och effektivt, bland annat med

individuella studieplaner. Eftersom det kan vara svårt att upprätta någon kontinuitet i denna typ av klasser, som är tillsammans för kortare tid, handlar undervisningen lika mycket om att lära sig att lära som att lära sig särskilda företeelser. Då eleverna stannar en begränsad tid innan de ska återvända till Sverige menar hon att de svenska kärnämnen är skolans viktigaste punkt. En annan stor fördel på skolan är de små elevgrupperna.

Man börjar läsa spanska på lågstadiet 2x20 minuter och fortsätter på mellanstadiet med 3x40 minuter per vecka. Inom SO-ämnena läser man Spanienkunskap som behandlar den spanska maten, kulturen och dylikt.

4.2.1 Den muslimska friskolan

Skolan är en friskola i södra Sverige och är en F-6 skola med 220 elever. Varje klass består av mellan arton och tjugo elever. På skolan finns tjugo lärare varav en majoritet har svensk bakgrund, den drivs av en styrelse som är huvudman. Styrelsen består av föräldrar och av en representant som är utsedd av skolverket.

Skolan följer den svenska skollagen, läroplanen och andra nationella och lokala styrdokument. Vad som skiljer skolan från den kommunala skolan är att de utöver läroplanen undervisas i islamologi en till två timmar i vecka och att de har utökad hemspråksundervisning.

Skolan ser sig som en länk mellan elevernas historiska och kulturella arv och den framtid som väntar dem i det svenska samhället. Därför prioriteras det svenska språket som också är det ”officiella” språket på skolan om inte hemspråksundervisning pågår. Svenska språket ses som en nyckel till att kunna integreras i det svenska samhället, saknar eleverna språket minskar deras framtida möjligheter till högre utbildning och ett bredare yrkesurval.

5 RESULTAT

I resultatkapitlet kommer vi att presentera de resultat vi har fått fram genom våra intervjuer. Vi har valt att dela upp resultaten och börjar med de svar vi har fått från de föräldrar vi har intervjuat som har sina barn på svenska skolan i Spanien. Efter det kommer resultaten som vi har fått från de föräldrar som vi har intervjuat i Sverige som har sina barn på den muslimska friskolan.

Vi har valt att inleda med att ställa frågor till respondenterna om deras syn på integration och språk för att få en uppfattning om vilken betydelse det har i deras eget liv. Efter detta kommer vi in på skolvalet.

5.1 FÖRÄLDRAR TILL ELEVER PÅ SVENSKA SKOLAN I SPANIEN

Vi har intervjuat fem föräldrar eller föräldrapar som har sina barn på den svenska skolan i Spanien. De är alla där av olika anledningar men gemensamt för dem är att de har haft antingen eget boende eller kontakter på orten sedan tidigare. Med undantag för två personer har föräldrarna begränsade eller väldigt små kunskaper i spanska. Alla är dock överens om att livet hade underlättats om de kunde tala spanska men säger att det är fullt möjligt att leva i området utan att tala språket. Ingen av dem har varit längre än ett år i Spanien och ingen av dem har planer på att bli fast boende, åtminstone inga bestämda sådana. Ett föräldrapar har dock startat upp ett företag och låter framtiden stå öppen.

5.1.1 Intresse och möjligheter att integreras

När vi ställde frågan om vilket intresse och vilka möjligheter respondenterna hade att integreras var alla överens om att integration är viktigt men svaren skilde sig åt på bland annat hur bråttom det är att integreras. Det verkar heller inte vara helt lätt och självklart att ha med spanjorerna att göra:

Livet blir konstlat om man inte integreras, samtidigt förstår vi att man som invandrare söker sig till sin egen grupp. (Par D)

Spanjorerna är vänliga människor men det är upp till oss att ta kontakt, vi besöker många spanska fiestor och reser mycket i Spanien. Det område som vi bor i är utlandsbefolkat och möjligheten till integration i vår vardag är begränsad. (Par A)

Det är viktigt att integreras precis som jag tycker det är viktigt att invandrare i Sverige integreras men spanjorerna är ofta sura och otrevliga. (Person E)

Vi har intresse i att integreras men det får komma med tiden, inget pushande, barnen skall själva känna lust till att integreras. (Person B)

Jag tror att vi hade ansträngt oss mer för att integreras om vi skulle stannat längre. (Person C)

5.1.2 Viktiga delar i den egna kulturen

Vi frågade vad de tyckte var viktigt att förmedla till sina barn från den egna kulturen och fick en del olika svar:

Det är skönt att släppa många av de svenska traditionerna som julstress och jantelagen, det viktigaste är kontakten med familj och vänner. (Par A)

Midsommar och jul är väldigt viktigt för barnen, vi firar alltid midsommar traditionellt hemma i Sverige. (Person B)

Vi har inte varit här så länge att det känns viktigt att förmedla svenska traditioner och kultur, om man hade varit här längre kanske man hade brytt sig mer. (Person C)

Det är svårt att förklara men det är viktigt att behålla sina rötter, men de traditioner och den kultur vi har är ju kristna och det är de ju i Spanien. (Par D)

Samma par säger också:

Att komma i tid eller att inte komma i tid, i Sverige har man en slags heder i att vara punktlig. Maten är också viktig, jag saknar svensk mat, lingonsylt och älgstek. (Par D)

5.1.3 Återvändandet till hemlandet

Vi var intresserade i vad föräldrarna tror har hänt med deras barn under utlandsvistelsen och frågade om de trodde att barnen kände sig mer spanska nu och om de trodde att det

skulle bli svårt för barnen att återvända till Sverige. Ingen av dom trodde att det skulle bli något problem för barnen att återvända till Sverige:

Vi har inte tagit med dem [barnen] hit och ryckt upp dem hemifrån för att göra dem till spanjorer. Nu med EU kan man bo var som helst och ändå behålla sin nationalitet. Det blir enkelt för barnen att komma hem för vi gör kontinuerliga hemresor. (Par A)

Det blir enkelt och roligt för barnen att komma hem, men jag kommer att sakna den positiva inställning som finns mot barn här i Spanien, till exempel på restauranger. (Person E)

Det kommer inte att bli helt enkelt att komma tillbaks. Förvisso kommer barnen troligen att uppleva större frihet på fritiden men mindre i skolan. Det kommer att vara en mer inrutad skola hemma. Framför allt för de två äldsta barnen som läser på distans. (Par D)

Det kommer att bli enkelt för dem att komma hem. Barnen kommer kanske att få högre status när de kommer hem efter att ha bott utomlands. Jag tror att de kanske kommer att vilja bo utomlands igen när de blir äldre. (Person B)

5.2 SKOLA

De föräldrar vi har intervjuat är som sagt var svenska. De bor i Spanien men har valt att sätta sina barn i en svensk skola.

5.2.1 Valet av skola.

Att välja svensk skola utan att ha besökt spanska skolor var självklart för alla informanter. Skälen till det är bland andra barnens trygghet och att de lätt skall kunna återvända hem till skolan i Sverige:

Barnen skulle känna sig trygga i flytten och förändringen skulle vara mjuk, det var vårt beslut att flytta inte barnens. (Par A)

För barnens trygghet, om dom skulle hamna i en spansk skola skulle jag känna att jag tog dom från en ganska otrygg skolmiljö till en ännu mer otrygg miljö i en spansk skola där de inte kan språket. Vi hade en del problem med barnens skolor hemma och ville ändå byta skola. Då kom vi på att de hade svensk skola här på orten. Vi hade möjlighet att flytta hit så det gjorde vi. (Person B)

Hade inte den svenska skolan funnits hade vi aldrig åkt, vi skall bara vara här i ett halvår, skulle vi bo här längre skulle jag nog vilja att barnen gick i en spansk skola på grund av spanskan. (Person E)

Vistelsen är tidsbestämd till ett år och vår son skulle missa för mycket om han gick i en spansk skola. (Person C)

5.2.2 Varför har ni valt bort den spanska skolan?

På frågan om varför de hade valt bort den spanska skolan svarade alla att den spanska skolan på orten har för många utländska elever. En respondent jämförde skolan på orten med Rosengårdsskolan. Om de skulle sätta sina barn i en spansk skola skulle det få bli en skola längre bort:

Den spanska skolan i det här området har dåligt rykte men jag är överhuvudtaget tveksam till att sätta barnen i en spansk skola, jag tycker att den svenska skolan håller en så pass bra kvalitet till exempel det kritiska tänkande som barnen lär sig. (Person B)

Den spanska skolan på orten har så många utlänningar, den har dåligt rykte och det finns många stökiga elever, om vi kommer att stanna länge kan vi tänka oss att sätta barnen i spansk skola men inte i den närmsta. (Par A)

Skulle vi ha stannat längre hade han förmodligen fått gå i en spansk skola men inte i den som finns i närheten, där är så mycket oroligheter och där går så många utlänningar. Man kan jämföra med Rosengård i Malmö. (Person C)

Vi har hört att om barnen kommer in i den spanska skolan så skulle de hamna efter och bli tvungna att gå om, i efterhand har vi också fått höra att det är en hård miljö på de spanska skolorna i området och att det går väldigt många utlänningar på den spanska skolan. (Par D)

5.2.3 Skolvalets betydelse för barnens framtid

Vi ville veta vilka förhoppningar och förväntningar föräldrarna har i sitt val av barnens skola när det gäller barnens framtid. Svaren handlade bland annat om självförtroende och perspektiv men också om bättre studieresultat och studiemotivering:

Vi hoppas att barnen får ett annat perspektiv på den svenska skolan och mer förståelse för invandrarna i Sverige, det här kommer nog att berika deras liv. De har fått möjlighet att chatta med andra utlandssvenska elever, det gör att världen blir mindre och förhoppningsvis blir det lättare för våra barn att själva ta steget ut i världen när de blir stora. (Par D)

Jag hoppas att det skall ge barnen bättre självförtroende och att de lär sig att det finns mer än lilla Sverige. (Person E)

Barnen får trygghet, de har en bra undervisningssituation,. De har gjort stora framsteg i skolan för att det är små undervisningsgrupper och hög lärartäthet. De har blivit intresserade av att lära sig språket. (Par A)
Efter att ha gått på den här skolan i Spanien kan han se en mening med att lära sig språket. (Person C)

5.2.4 Viktigast i barnens skolgång

Här gav informatörerna olika svar. Barnens personliga utveckling, kreativitet och kritiska tänkande värderas högt. Endast en person tog upp färdighetsträning såsom räkna, skriva och läsa:

Att de växer som personer, man ser på den här skolan från dag till dag vad de har lärt sig. (Par A)

Lusten att lära. (Par D)

Räkna, skriva, läsa. (Person E)

5.2.5 Föräldrarnas delaktighet

Det visade sig att föräldrarna också har stort utbyte av valet av skola åt sina barn:

Vi som föräldrar har stor delaktighet, vi skjutsar barnen till skolan och vi får möjlighet att hjälpa till. Skolan får en social funktion även för oss som föräldrar. (Person B)

Vi har bra och stor delaktighet i barnens skola. Dt blir även ett socialt sammanhang för oss som föräldrar. Man hämtar och lämnar barnen på skolan så vi har regelbunden kontakt med lärarna. (Par A)

Det är trevligt med aktiviteter som gör att vi träffar andra föräldrar. (Person E)

5.2.6 Svenska skolans roll för integration

Vi frågade om de anser att svenska skolan gör något för att bidra till barnens integration i det spanska samhället och fick bland annat följande svar:

Spanska och Spanienkunskap. (Par A)

Jättemycket! De har speciella temadagar där även jag som förälder lär mig. Barnen får komma i kontakt med kulturen och de åker runt och ser saker. (Person B)

De sjunger på torget vid Lucia, på friluftsdagarna är även föräldrarna inbjudna. Barnen lär sig spanska väldigt tidigt. (Par D)

5.3 FÖRÄLDRAR TILL ELEVER PÅ DEN MUSLIMSKA FRISKOLAN

Också här har vi intervjuat fem personer eller föräldrapar. Alla är muslimer och har kommit till Sverige som flyktingar. Deras barn är födda i Sverige vilket innebär att dessa personer har bott här under en längre period. Ingen av respondenterna hade planer på att återvända till sitt hemland, även om vi hos någon kunde ana en viss längtan till att göra det.

Under följande rubriker är Person C en informant. Se rubrik ”Metod/ Intervju”.

5.3.1 Intresse och möjligheter att integreras

Alla vi har intervjuat har stort intresse i att integreras. De tycker dock inte det är helt lätt men anser att invandrarna har ett stort ansvar i att arbeta för att integreras. Som en person påpekar skulle dock de också vilja att svenskarna gav signaler om att de är välkomna. De har ett intresse i att möta svenskar och tror att vi skulle kunna ge varandra mycket och få bort många fördomar om svenskar och invandrare skulle få fler möjligheter att mötas:

Vi vill integreras, Vi vill lämna det område som vi bor i för att det är som att bo innanför en mur där vi inte kommer ut och andra inte kommer in. (Par A)

Samma par fortsätter med att säga:

Det är svårt att få in våra barn på bra svenska skolor och det är svårt att få någon annanstans att bo. (Par A)

Vi har stort intresse i att integreras men systemet krånglar ofta till det för utbildade invandrare. Det beror också på vad man menar med integration, det finns brist på kunskaper från båda hålla, vi förstår inte varandra på rätt sätt. Folk måste mötas och inse att de kan komplettera varandra. Integration bör inte ske på bekostnad av de olika gruppernas särart. Alla bör få leva efter sin kultur och religion i den mån man följer lagen. (Par E)

Det är upp till invandrarna att kämpa för att integreras men svenskarna måste också aktivera sig genom att ge invandrarna signaler om att de är välkomna. Invandrarna måste tvingas in i samhället och de måste tvingas att inte bo i samma område som andra invandrare. (Person C)

5.3.2 Viktiga delar i den egna kulturen

På frågan om vad som är viktigt att bevara från den egna kulturen var alla respondenter överens om att språket och religionen var viktigt. Även respekt för äldre var ett svar som återkom mycket i intervjuerna. Förklaringar till det är bland annat följande:

Språket är viktigt för att kunna förstå släktingar och religionen. Så länge barnen är små skall de uppfostras med islam men de presenteras för andra religioner och det blir upp till dem att välja när de blir vuxna. (Par D)

Andra svar på den här frågan är:

Det finns ingen motsättning i att vara svensk och att vara muslim – allting handlar om ens personlighet. Jag vill inte blanda ihop religion och kultur. (Person C)

Respekt för skolan, äldre, lärare och skolkamrater; samma saker som finns i många andra kulturer. Att få så mycket kunskap som möjligt är viktigt. Religion och kultur är också viktigt och allt som inte bryter mot lagen borde vara möjligt att leva efter. (Par E)

5.3.3 Känner sig era barn svenska?

Alla utom person C anser att deras barn har både en svensk identitet och en identitet som stämmer överens med familjens bakgrund.

Man är både och, hemma talar vi arabiska men barnen talar svenska i skolan. (Par D)

Man vill både bli svensk och fortsätta vara palestinier. Min syster har flyttat från Sverige till ett land i Mellanöstern och barnen tycker det är väldigt svårt där och de har svårt att klara sig i skolan. De kommer att flytta tillbaks till Sverige.(Par A)

Man vill bli svensk men kommer samtidigt alltid att känna sig som en muslim. Barnen känner sig både svenska och arabiska. Dt behöver inte vara någon motsättning i det. Det skulle vara en bra kombination att vara en ärlig svensk och en muslim. Det skulle vara en riktig muslim.(Par B)

Barnen känner sig svenska. (Person C)

5.4 SKOLA

Den här föräldragruppen har som sagt valt att placera sina barn på en muslimsk friskola. De bor i Sverige och barnen är födda i Sverige men har trots detta valt en skola med kulturprofil.

5.4.1 Valet av skola

Gemensamt för alla är att de har valt bort den kommunala skolan i deras område för att den har dåligt rykte. De anser att det finns för många barn med invandrarbakgrund på skolan. De har antingen egen erfarenhet eftersom deras barn tidigare har gått på skolan eller så har de hört talas om skolan och valt att direkt placera sina barn på den muslimska friskolan. Alla respondenter kan tänka sig att ha sina barn på en kommunal skola men dock inte den som finns på orten:

Vi har inte haft våra barn på någon annan skola tidigare men vi har sett på den kommunala skolan att den har dålig disciplin, bråkigt, ingen respekt för lärarna, inga läxor, barnen springer ute på kvällarna. (Familj B)

Det var enkelt att placera vår dotter på skolan för att vi vet att hon kommer att klara att stiga upp lite tidigare på mornarna för att ta skolbussen och att hon klarar den disciplin som råder på skolan. Vi har däremot valt att låta vår yngsta som går kvar på den lokala kommunala skolan för att det passar honom och hans personlighet bättre. (Par E)

Det var ett svårt val. Vi ville helst ha våra barn på en svenska skola men på grund av kaos, dålig skolmiljö, dålig disciplin och nästan inga svenskar valde vi att byta skola. (Par A)

5.4.2 Skolvalets betydelse för barnens framtid

Resultat och bättre framtidsutsikter var återkommande svar när vi frågade vad de tror att skolvalet kommer att ha för betydelse för deras barns framtid:

Förhoppningsvis blir det bra. Vi hoppas på bättre resultat och vi har redan sett en skillnad. (Par A)

Vi hoppas på bättre framtidsmöjligheter för våra barn, Vi har inte något emot svenska skolor i allmänhet utan bara de som våra barn annars hade hamnat på. Svenska barn är vana vid en mjukare uppfostran, om en lärare ber dem att göra något så gör de det medan barn med invandrarbakgrund är vana vid en strängare uppfostran och väntar sig ett strängare sätt från läraren innan de lyder. (Par B)

Person C som har sina barn på en svenska friskola säger: Jag hoppas på att barnen skall bli bättre integrerade i det svenska samhället”.

Det beror på från barn till barn. Vår dotter hade klarat sig lika bra i en kommunal skola för att det är en sådan personlighet hon har. (Par E)

5.4.3 Viktigast i barnens skolgång

Respekt och disciplin och att få bra kunskaper var viktiga delar i barnens skolgång. Par D sa däremot att fostran skall komma från hemmet men att många invandrare kommer från länder där skolan ansvarar för fostran och förväntar sig därför att skolan skall göra det här också:

Att lära sig respekt för de vuxna och att få kunskaper och bra studieresultat. (Par A)

Det är viktigt att få bra kunskap och utveckling. (Person C)

Att lära sig disciplin och att få bra kunskaper. (Par D)

Språket är det allra viktigaste, kan de inte språket så kan de inte andra ämnen. Fostran är något som kommer från hemmet, i många invandrades hemländer ansvarar skolan för fostran och därför förväntar sig en del att skolan skall göra det här också. (Par E)

5.4.4 Föräldrarnas delaktighet

Respondenterna upplever att de har bättre insyn i deras barns skolgång. De har bättre kontakt med lärarna och vet när barnen har läxor. Skolan överensstämmer med deras värderingar och det finns en länk mellan hem och skola. Par E säger att det är lättare att engagera sig i en skola där man vet att det finns en möjlighet att förslagen går igenom. Person C talar om vikten av att föräldrarna blir engagerade:

Det är viktigt att det finns en länk mellan hem och skola så att eleverna inte blir förvirrade av att de får olika besked. Det är viktigt med samarbete.(Par D)

Föräldrarna i den här skolan känner varandra och har samma mål och samma intresse. Det är lättare att genomdriva projekt. Man lägger mer engagemang i en skola där man ser att förslagen förverkligas. (Par E)

Person C som också är lärare på skolan säger att:

Föräldrarna måste dras med och även de informeras om, det svenska samhället annars blir de inga bra förebilder för sina barn och har ingen möjlighet att hjälpa dem. Om föräldrarna är arbetslösa tror barnen att deras enda framtidsutsikter är att bli arbetslösa. Många föräldrar är dessutom analfabeter vilket gör att de har svårt att hjälpa sina barn med läxan. Det kan finnas skäl till att föräldrarna inte klarar det. Arbetslöshet och livssituationen kan göra att de tappar lusten och orken, de blir deprimerade. (Person C)

Vi känner oss mer delaktiga i våra barns skolgång på den här skolan, barnen har mer läxor och vi har bättre kontakt med lärarna. (Par A)

5.4.5 Friskolans roll för integration

Upplevelsen hos respondenterna är att den muslimska skolan är bra för barnens integration. De hade gärna haft sina barn på en svensk skola men anser att detta är ett bra alternativ istället för de kommunala skolorna som finns i deras bostadsområde. De berättar också att klasserna brevväxlar med andra skolklasser som består av barn med svensk bakgrund och att de även besöker varandra. Skolan undervisar mycket om det svenska samhället och de talar mycket om hur de kan leva efter sin religion på ett sätt som passar in i Sverige:

Den här skolan är det näst bästa alternativet. En bra svensk skola är det bästa, men eftersom det inte är så enkelt att hitta en sådan till sina barn är den muslimska friskolan ett bättre alternativ än den kommunala de annars hade gått på. (Person C)

De åker på turer besöker andra skolklasser som de som de brevväxlar med och de har undervisning om det svenska samhället. (Par B)

Skolan följer en svensk plan men på ett sätt som passar araber, det gör det lättare att komma in i samhället. (Par D)

Både Person C och Par E säger att: Svenska är det enda språk som får talas på skolan.

Det finns många skolor som är mer segregerade. På den här skolan är det lugnt, de små eleverna behöver inte stöta på de stora elevernas problem som rökning och andra droger. De har större möjlighet att satsa. Vår yngsta son som går på en kommunal skola men många invandrare har inte en lika bra språkutveckling som vår dotter som går på friskolan. (Par E)

6 ANALYS OCH DISKUSSION

Analys och diskussion har sammanfogats, vilket innebär att vi i detta kapitel både beaktar och jämför resultaten samt återkopplar till den litteratur som redogjorts för i kapitel ”3 Litteratur”. Detta upplägg finner vi mer läsarvänligt och varierande än att dela upp de båda i två separata kapitel. I nästa kapitel avrundas uppsatsen med en avslutande diskussion som sammanfattar studiens viktigaste slutsatser.

6.1 INTEGRATION OCH SPRÅK

Utan språket står man utelämnad och utanför ett slags samhällsgemenskap i vilken språket utgör en grundtrygghet. Att lära sig språket verkar vara ett sätt att manifesteras öppenhet mot värdlandet och visa sin goda vilja till interaktion med det nya samhället.

Det är vanligare att de invandrare vi har intervjuat i Sverige kan svenska än att de svenskar vi intervjuade i Spanien kan spanska. Förklaringen till det tror vi kan ligga i att svenskarna i Spanien inte har bott där under någon lång period och att de heller inte planerar att stanna för gott. De invandrare vi har intervjuat i Sverige däremot har alla varit här i många år och ser en framtid i Sverige. De arbetar eller vill arbeta i Sverige och anser att deras enda möjlighet är att kunna tala svenska. När man föreställer sig sitt liv i ett nytt samhälle verkar motivationen vara starkare att lära sig språket. Från vårt begränsade antal respondenter anser vi oss inte kunna dra några säkra slutsatser men i båda respondentgrupperna finns också en stark känsla för modersmålet. Vare sig man vill flytta tillbaks till sitt hemland eller inte verkar det vara väldigt viktigt för den personliga identiteten och tryggheten att behålla kontakt med sin egen kultur genom modersmålet. Men skillnaden här är ju dock att i svenska skolan i Spanien sker största delen av undervisningen på barnens hemspråk medan modersmålspråket endast är ett profilämne på den muslimska friskolan. Som vi tidigare nämnt i litteraturdelen kan undervisning utifrån barnets sociokulturella bakgrund på både modersmål och andra språk vara gynnsamt för barnens kunskapsutveckling. (*Barn och ungdomars uppväxtvillkor* 2003) Dock verkar man inte använda språken på detta kombinerade sätt på någon av skolorna men på muslimska friskolan har man en elevassistent och modersmåls lärare som en resurs som ibland hjälper barnen genom att använda

modersmålet. I Spanien var barnen ganska nyanlända och man kan se den svenska skolan som en sluss in i det spanska samhället snarare än en långsiktig lösning. Föräldrarna vill ge sina barn en mjuk och försiktig övergång till den nya kulturen.

6.1.1 Synen på integration

Alla intervjuade är överens om att det är nödvändigt med integration. Men de intervjuade i Sverige har längre erfarenhet av att bo i ett främmande land och hade mer att säga om det. En respondent bland de intervjuade i Sverige påpekade att integration inte bör ske på bekostnad av de olika gruppernas särart. Denna person menar att alla bör få leva efter sin kultur och religion i den mån man följer lagen. Han säger vidare att det saknas kunskap hos både svenskar och invandrare om varandras villkor vilket leder till att man inte förstår varandra och på grund av detta inte kan mötas. Olika grupper i samhället måste dra mer nytta av varandras olika bakgrunder och erfarenheter. En annan informatör anser att det är invandrarnas ansvar att integreras men att svenskarna måste ge invandrarna signaler att de är välkomna. De intervjuade i Sverige har etablerat ett socialt liv i sitt närområde och på platser de har bott på tidigare. Eftersom flera respondenter tar upp svårigheterna med att integreras verkar det ändå som att de skapat en subkultur tillsammans med folk från liknande bakgrund som dom själva. Några av respondenterna i Spanien jämförde sin situation med invandrarna i Sverige och visade stor förståelse och empati för denna typ av gruppering med likasinnade. Även i Spanien så upplevde man sig inte helt välkommen i landet. Trots att respondentfamiljernas sociala kontaktnät i Spanien mest består av skandinaver och andra ickespanjorer anser fyra av fem sig ha intresse att integreras. En person säger att hon tror att hon skulle ha ansträngt sig mer om familjen skulle ha stannat längre. Båda respondentgrupperna är överens om att det största ansvaret för integrationen ligger hos invandrarna.

6.1.2 Boendesituation

Fyra av fem respondenter i Sverige tar upp boendesituationen som ett hinder i integrationsprocessen. De bor i en invandrartät stadsdel och tre av dem försöker aktivt att flytta därifrån men har inte lyckats finna bostad i annat område. ”Det är som att bo innanför en mur som vi inte kommer utanför och svenskarna inte kommer innanför”. En respondent menar att invandrare bör tvingas att bo utspridda eftersom detta skulle

underlätta integrationen. Dock pekar någon på fördelen med att bo i en stad där det finns möjlighet att utöva den egna kulturen till exempel halalslakterier. Till skillnad från de invandrarfamiljer vi har intervjuat i Sverige är bostadsorten ett ytterst medvetet val för de i Spanien boende svenska familjerna. De bor i, eller i närheten av, en turistort där en stor del av de boende är skandinaver. Förutom en familj av de i Sverige boende respondenterna, upplever sig ingen ha spanjorer respektive svenskar i sina kontaktnät. Om man betraktar begreppet segregation utifrån den definition som Kjellman (2001) respektive *Barn mellan arv och framtid Konfessionella, etniska och språkligt inriktade skolor i ett segregationsperspektiv* (1997) ger, framträder en bild av två grupper som lever i en egen gruppering bestående av människor med liknande etnisk/kulturell bakgrund; alltså två segregerade grupper. När man dessutom som i *Valfriheten och dess effekter inom skolområdet* (2003) definierar segregation som en överrepresentation av till exempel en viss etnicitet tycker vi att de båda grupperna genom sin boendesituation är segregerade. Under denna rubrik låter sig en rättvisande jämförelse inte göras eftersom vistelsetiden i landet skiljer sig markant mellan de båda grupperna. Det verkar dock finnas en beröringspunkt i det att de båda grupperna säger sig vara bosatta i områden som domineras av invandrare, och inom vilket man har ett socialt kontaktnät. Utanför området, i umgänget med svenskar respektive spanjorer på ett privat plan är kontakterna för merparten av de intervjuade begränsade. Den sociala integrationen (Bunar 2003) verkar således, ur ett boendeperspektiv, begränsad men detta är inte genomgående. Alla intervjuade i Spanien är övertygade om att barnen känner sig svenska medan alla föräldrar i Sverige utom en sa att barnen kände sig både svenska och till exempel libanesiska. Detta tolkar vi som att barnen till respondenterna i Sverige är födda här och ser livet i Sverige som en självklar del, samtidigt som föräldrarna vill ge barnen en identitet från sin bakgrund med språk och kultur. Vad det gäller barnen i Spanien är de relativt nyanlända, de ser vistelsen som ett avbrott från livet i Sverige som de skall återvända till inom en inte allt för avlägsen framtid. De bor i ett område där flertalet är invandrare precis som de intervjuade familjerna i Sverige gör. Men skillnaden är att de intervjuade i Spanien förmodligen kommer att bo i området under hela vistelsen medan de intervjuade i Sverige vill bort från sitt område. Detta har de i och för sig kämpat för under en lång period utan att lyckas med.

Dock är boendesituation och privat kontaktnät inte ensamma faktorer som avgör huruvida en grupp är segregerad eller inte. Andra viktiga parametrar är arbetssituation och samhällsengagemang. (Bunar 2003) I två av de intervjuade familjerna i Sverige

finns ett politiskt engagemang i kommunfullmäktige och en av familjerna i Spanien ligger i startgropan med ett spanskt företag som ska verka i Spanien. I dessa fall verkar den sociala integrationen fungera bättre.

6.2 VALET AV SKOLA

I frågan av valet av skola har vi funnit en del likheter men även faktorer som skiljer sig åt.

6.2.1 Avgörande faktorer

För Svenskarna i Spanien är tryggheten, begränsad tid för vistelsen och tanken att återkomsten till Sverige blir smidigare är de två främsta skälen som angetts för valet av skola. Den höga andelen utlänningar och dåligt rykte gällande det sociala klimatet i skolan verkar vara den främsta anledningen till att föräldrarna fortfarande var negativt inställda till den spanska skolan på orten. En respondent jämförde invandratätheten och oroligheterna i den spanska skolan på orten med Rosengårdsskolan. Dessutom sade en informant att den spanska skolan är mer auktoritär och gammaldags i undervisningsmetoder.

Alla respondenter i Sverige nämner språket och religionen. Språket är viktigt för att kunna kommunicera med släktingar. Att vara muslim och leva i Sverige inrymmer inte i sig själv en motsättning som informanten nämner. En person vill att barnen ska uppfostras med islam men presenteras för andra religioner så att de i vuxen ålder själva kan ta ställning. Det verkar viktigt att hålla igång sitt modersmål och att ha en god kännedom om sina rötter.

6.2.2 Att välja till eller välja bort en skola

Jämfört med vad som framkommit i *Valfrihet och dess effekter inom skolområdet* (2003) har föräldrarna valt *till* skolan eller snarare att valet av svenska skolan varit självklart. Flera menade att om det skulle bli aktuellt att sätta barnen i spansk skola så skulle de inte välja den spanska skolan på orten. Även detta stämmer väl in på vad som framkommit i *Valfriheten och dess effekter inom skolområdet* (2003) att om man väljer

bort skola så beror detta ofta på att skolan har dåligt rykte, dålig undervisning eller orolig stämning; faktorer som respondenterna berört. God undervisningssituation med små grupper och hög lärartäthet är också viktigt för föräldrarna som vi intervjuade. Ett par hoppas att barnen ska få ett annat perspektiv på invandrare i Sverige efter att själv ha upplevt att vara invandrare.

Att välja den muslimska friskolan var för alla utom familj A ett enkelt val. Gemensamt för alla var dock att den kommunala skola deras barn tidigare gick på var präglad av kaos, dålig skolmiljö, dålig disciplin och att det nästan inte gick några svenska elever på skolan. Bunar (2003) menar att just för invandrarfamiljer i Sverige stämmer det inte att som sägs i *Valfriheten och dess effekter inom skolområdet* (2003) att man oftare väljer till än bort skola. Den närliggande skolans dåliga rykte och höga invandratäthet har haft stor betydelse för dessa familjers skolval. Många säger att de gärna hade haft barnen i svensk skola men att det har varit svårt att genomföra en förflyttning rent praktiskt med busskort och dylikt. Därför är den muslimska skolan där barnen bland annat erbjuds skolskjuts bra kompromiss.

Gemensamt för båda intervjugrupperna är att de anser att de kommunala skolor som finns i deras närområde har för hög andel invandrare, det stämmer väl överens med skolverkets rapport *Barn mellan arv och framtid* (1997) där ett av skälen för att de muslimska föräldrarna valde bort den kommunala skolan var att det fanns för många utlänningar där. Oroligheter, våld och droger var ett annat skäl som de muslimska föräldrarna angav i rapporten och det samma gällde för båda de grupper vi har intervjuat. En betydande faktor i valet av skola för bägge grupper är alltså deras barns trygghet.

I detta fall ser föräldrarna det som att den kommunala skolan misslyckats vad det gäller att skapa en trygg, mångkulturell och väl fungerande arbetsplats för barnen. Det är ofta med utgångspunkt i denna miljö som Tunström och Ringö (2003) menar att invandrarföräldrar fattar ett beslut att sätta sina barn i friskolor med kulturell/religiös profil. Dessa resultat verkar också låta sig relateras till vad som framkommer i *Barn mellan arv och framtid* (1997) om hur skolan reproducerar främmandeskap bland invandrabarn. Att det är just lärarna som bidrar till detta tycker vi oss inte funnit belägg för genom våra intervjuer utan snarare att det skulle handla om ett strukturellt problem där invandrabarn från många olika kulturer samlas i skolor i stadens ytterområden där andelen barn med inhemsk bakgrund är försvinnande låg och genom detta skapas och

befästs utanförskap som identitet. Skolan speglar sålunda ett segregerat bostadsområde där de personliga kontakterna utanför området är få. I detta uppdelade system där invandrar- och inhemska barn inte möts i vardagen genom samhällets institutioner, skulle en rimlig förklaring till den bristfälliga förståelse mellan invandrargrupper och infödda grupper kunna ligga.

6.2.3 Föräldraengagemang

Detta val ger även föräldrarna större insikt i deras barns skolgång och skapar större delaktighet och engagemang. Någon uttrycker detta som att skolan fungerar som en länk mellan familjen och samhället. Detta föräldraengagemang i en samhällsangelägenhet bidrar också till familjens sociala integration eftersom de får samhällsorienterade uppgifter genom skolan. Likaledes fungerar den svenska skolan i Spanien som en länk mellan familjerna och samhället även om några av de svenska familjerna som vi intervjuat varit mer reserverande för det spanska samhället på grund av den korta vistelsetiden i landet. Föräldrarna i Spanien upplever stor delaktighet och insyn i barnens skolgång och i skolan. Föräldrarna hämtar och lämnar barnen på skolan och är aktiva i diverse aktiviteter. Några familjer firar till exempel jul i skolans lokal. Gemensamt för alla föräldrar som vi intervjuade i Sverige är att de känner sig mer delaktiga i barnens skolgång. De har en bättre kontakt med lärarna.

Svenska skolan i Spanien verkar vara ett ansikte utåt för Sverige med aktiviteter som till exempel Luciafirande på torget i staden. Skolan har spanska och spanienkunskap på schemat för alla elever. En förälder menar att barnen genom utflykter och temadagar lär sig mycket om den spanska kulturen.

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

En anledning till valet som inte skall glömmas bort är det faktum att båda intervjugrupperna på något sätt vill att deras barn skall behålla kontakten med den kultur de själva kommer ifrån. Respondenterna i Sverige nämnde bland annat att det är viktigt för deras barn att kunna arabiska för att kunna kommunicera med sina släktingar. Religionen var också viktig för alla respondenterna i Sverige. De anser att den ger en bra vägledning för hur man skall leva och ser ingen motsättning i att vara svensk och muslim. En av anledningarna till att respondenterna i Spanien har valt den svenska skolan är att barnen skall följa med i den svenska skolan i Sverige. De vill att utlandsvistelsen skall bli en enkel och smärtfri upplevelse för barnen i den bemärkelsen att de inte skall behöva känna att de ligger efter, varken i Sverige eller i Spanien. På det viset spelar svenska skolan i Spanien en mindre roll i integrationsprocessen än den muslimska skolan i Sverige. Familjerna i Spanien visar ett intresse för den spanska kulturen och barnen får undervisning om landet i skolan, men mycket verkar handla om de enskilda familjernas engagemang i att själva ge sig ut på resor och besöka fiestor mm. Flertalet av de föräldrar vi intervjuade i Sverige hade däremot stora förhoppningar om att valet av skola kommer att leda till bättre möjligheter för deras barn i det svenska samhället. Ringö och Tunström (2003) skriver att det som kan betyda en väg till integration för någon lika gärna kan vara ett sätt att skydda sig från svenska samhället för andra. Vi vill inte uttala oss om det stämmer eller inte utan kan endast konstatera att målet för de vi intervjuade i Sverige var att komma närmare det svenska samhället samtidigt som de ville ha rätt att vara muslimer. Om vi skulle sätta in detta påstående på skolan i Spanien skulle man vid en första anblick kunna tänka sig att de vill skydda barnen från det spanska samhället. Det är möjligt att det finns föräldrar som tänker på det viset men som vi tidigare har konstaterat har flertalet av de vi intervjuade inte några långsiktiga planer om att stanna i Spanien och ser därför att det bästa för deras barn är att på ett enkelt sätt kunna återgå till skolan i Sverige och att också deras barns framtid är i det svenska samhället.

Gerle (1997) skriver att de muslimska friskolorna kan stärka invandrabarnens position i samhället men ifrågasätter om friheten inom den egna gruppen ökar. Hon ser skolorna som ett kortsiktigt experiment att lyckas där de kommunala skolorna har misslyckats. Vi

har ingen bestämd uppfattning om dessa skolor kommer att lyckas med det, men kan konstatera att det är föräldrarnas mål att stärka sina barns position i samhället. Samtidigt har alla respondenter i Sverige sagt att de tycker det är viktigt att barnen får respekt för vuxna genom skolan. Kan det innebära en motsättning mot den svenska demokratisynen i skolorna eller innebär det en trygg miljö där barnen får arbetsro? Vi hade behövt fördjupa oss mer i området och vi har inte hittat någon forskning som visar hur det har gått för barnen efter att de har slutat på skolan, inte heller från skolan i Spanien. Vad det gäller skolan i Spanien är det den korta vistelsen som är avgörande. Barnens framtida position i det spanska samhället är därför inte en lika aktuell fråga. Om friheten inom den egna gruppen ökar eller minskar anser vi heller inte att vi kan uttala oss om eftersom vi då hade behövt göra en mer observerande studie under en längre period.

Finns det då något problem med att sätta sina barn i någon av dessa två skolor? Det beror kanske bland annat på hur man väljer att definiera integration; om man skulle ha betraktat integration som assimilation vågar vi påstå att det är ett problem med båda skolorna. De tillåter nämligen att man behåller kontakten med sin gamla kultur, språk och traditioner. Ser vi däremot på integration som vi har valt att göra, det vill säga att båda sidor kan mötas och samtidigt behålla sin särart blir det genast svårare. Det borde i detta fall vara i sin ordning att, som Ringö och Tunström (2003) skriver, inte glömma hemlandet och dess kultur. Det vill säga om de har för avsikt att stanna i landet. Om de har för avsikt att återvända till hemlandet anser dessa författare att det motverkar integrationen. Men tycker vi att det är så förfärligt med svenskar som bosätter sig i utlandet för en kort period har sina barn i en svensk skola? Kan det vara som Gerle (1997) frågar sig att misstänksamheten mot de muslimska skolorna beror på att vi har en allmän misstänksamhet mot islam? Eller är det tvärtom att vi tror allt för gott om oss själva och att svenskarna i utlandet borde anpassa oss mer än vad de gör? Om det innebär att dessa skolor ger barnen en identitet, trygghet och bra språkkunskaper kanske det är det viktigaste. Åtminstone verkar alla föräldrar vi har intervjuat haft vad de anser vara bäst för sina barn i tankarna när de har valt skola. Går föräldrarnas omsorg om sina barn i detta fall emot samhällets bästa? Både Gerle (1997) och Ringö och Tunström (2003) är på en punkt säkra på att språkfriskolorna går emot de integrationspolitiska målen och det är att tvärkulturella möten omöjligt kan uppstå i språkligt eller etniskt avgränsade skolor. Här är vi benägna att instämma framförallt i Spanien. Den muslimska skolan i Sverige har nämligen svenska lärare och de har kontakt med ”svenska”

skolklasser genom brevskrivning och möten. Vi vill påstå att det finns svenska kommunala skolor i närheten av Malmö där möjligheten för tvärkulturella möten är mindre, där lärarna är svenska och där det inte går några barn med invandrarbakgrund på skolan.

Uppsatsarbetet har inte besvarat huruvida skolvalet påverkar familjens integration eller ej. Det har visat på hur familjerna upplever sin roll i samhället samt interaktionen familj – skola och skola - samhälle. Det faktum att man gjort ett val tycker vi ändå visar på en konstruktiv vilja, eftersom respondenterna upplever att de gjort ett aktivt val för sina barns bästa.

Avhängigt är också vistelsens syfte. Har valet gjorts utifrån en lång förestående vistelseperiod, där skolan utgör en försiktig övergång till ett annat lands kultur? Eller är det en kortare period i det nya landet som planeras och man genom skolvalet kunnat förverkliga en utlandsvistelse som man inte företagit sig ifall den orsakat stora rubbningar i barnens skolgång?

8 LITTERATUR

Bunar, Nihad (2003)

Komplement eller konkurrent Fristående skolor i ett integrationsperspektiv (2003) Rapport integration 2003, Integrationsverket, ISSN1651-1662.

Ely, Margot m.fl. (1993) *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken – cirklar inom cirklar*
Lund, Studentlitteratur

Holme, Idar Magne och Solvang, Bernt Krohn(1997)

Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder.
Lund, Studentlitteratur

Kjellman, Ann-Christin (2001)

Hurra för valfriheten Men vad ska vi välja? Stockholm, HLS förlag

Läraryrket (2003) Lärarnas Riksförbund

Patel, Runa och Davidson, Bo (1994)

Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning. Lund, Studentlitteratur

Ringö och Tunström (2003)

”Segregation – en väg till integration”, i & m februari 2003

Santesson, Sara (red.).(2000) *Svenska skrivregler* Stockholm Liber

Internet

Barn mellan arv och framtid Konfessionella, etniska och språkligt inriktade skolor i ett segregationsperspektiv Skolverket (1997)

www.skolverket.se/content/publikationer?id=736

Barns och ungdomars uppväxtvillkor Rapport integration 2003, Integrationsverket

www.integrationsverket.se/templates/ivNormal_5850.aspx

Gerle, Elisabet (1997)

”Muslimska friskolor i Sverige” *Pedagogisk forskning i Sverige* Årgång 2 nr. 3,
<http://www.ped.gu.se/biorn/journal/pedfo/pdf-filer/gerle.pdf>

Svensk utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar Skolverket

www.skolverket.se/content/1/c4/10/66/utbutlandbarnungdom.pdf

Valfrihet och dess effekter inom skolområdet Rapport nr 230 Skolverket
(2003) pdf 1155
www.skolverket.se/publikationer?id=1155

BILAGA

1. Av vilken/vilka orsaker bor ni här?
2. Talar ni spanska/svenska?
3. Anser ni att det behövs kunskaper i spanska/svenska för att kunna leva här?
4. Vad är målet med vistelsen - vill man bli spansk/svensk?
5. Var det ett självklart val att välja en svensk/muslimsk skola?
6. Var ni och tittade på spanska/svenska skolor innan ni bestämde er?
7. Varför har ni valt bort den spanska/svenska skolan?
8. Vad är viktigast i era barns skolgång? Och vad tror ni skiljer den spanska/svenska skolan från den svenska/muslimska?
9. Hur tror ni att valet av skola påverkar era barn och deras framtid?
10. Vilken delaktighet har ni som föräldrar i era barns skola?
11. Vad är det som känns viktigast att förmedla/behålla i den svenska kulturen när man befinner sig i ett annat land?
12. Dubbel kultur eller enkelt att komma tillbaka hem, prata om det.
13. Vilket intresse har ni i att integreras och vilka möjligheter har ni i att integreras?
14. Är det nödvändigt med integration?
15. Vad upplever ni att den svenska/Friskolan skolan gör för integrationen?
16. Känner sig era barn svenska eller spanska/svenska eller? eller båda?
17. Vilken betydelse har språket?